

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Prooemium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

M. FAB. QUINTILIANI
DE
INSTITUTIONE ORATORIA
LIBER OCTAVUS.

PROOEMIUM.

HIS fere quæ in proximos quinque libros collata sunt, ratio *inveniendi*, atque inventa *disponendi*, continetur: quam ut ¹ per omnes numeros penitus cognoscere, ad summam scientiæ necessarium est, ² ita incipientibus brevius ac simplicius tradi magis convenit. ³ Aut enim difficultate institutionis tam numerosæ atque perplexæ deterreri solent: aut eo tempore quo præcipue alenda ingenia, atque indulgentia quadam enutrienda sunt, asperiorum tractatu rerum atteruntur: aut si hæc sola didicerint, satis se ad eloquentiam instructos arbitrantur: ⁴ aut quasi ad certas quasdam dicendi leges alligati, conatum omnem reformidant. ⁵ Unde existimant accidisse,

Quatuor his deinceps libris *elocutionis* præcepta complectitur. Hac autem præfatione ostendit quo pacto *inventio* & *dispositio* sit docenda, repetit quæ hæcenus præcepit de *inventione* & *dispositione*, deinde ad *elocutionem* transit, cujus utilitatem & difficultatem ostendit: postremo vitia quædam prævæ *elocutionis* notat. Turneb.

¹ *Per omnes numeros.*] Hæc phrasis ducta est ab opinione Pythagoræ, qui existimavit omnia *constare numeris* & numeris perfici: unde quod *absolutum* est, dicitur habere suos numeros. *Idem.*

² *Ita incipientibus.*] *Elocutio* ac cætera partes accuratius tradi debent, non item *inventio* & *dispositio*. nam hæc ut natura sunt priores, ita priores docentur: sed tum auditores sunt rudes, quo-

circa simplicius sunt docendæ hæc partes. *Idem.*

³ *Aut enim difficultate institutionis.*] Vide Jan. Gebhard. Crepund. lib. 3. cap. 8. pag. 121. Vid. Murer. Var. lect. l. 19. cap. 2.

⁴ *Aut quasi ad certas.*] Fab. lib. 2. diligenter scripsit quatenus sit *arti* inhaerendum. ait enim sæpenumero *naturam* nos sequi oportere, ac sæpenumero ob utilitatem causæ omittendam esse docuit *præceptorum rationem*, si refragaretur. Turneb.

⁵ *Unde existimant.*] Id videtur propter Hermagoram dixisse, qui *artem rhetoricam* infinitis præceptorum minutiis, sed tamen ut legibus, est complexus: unde antea nimiam ejus diligentiam vituperabat. huic vitio videtur etiam Hermogenes

cidisse, ut qui diligentissimi artium scriptores extiterunt, ab eloquentia longissime fuerint. Via tamen opus est incipientibus, sed ea plana, & cum ad ingrediendum, tum ad demonstrandum expedita. ¹ Eligat itaque peritus ille præceptor ex omnibus optima, & tradat ea demum in præsentia, quæ placent, remota refutandi cætera mora. *Sequuntur enim discipuli quo duxeris. Mox cum robore discendi crescet etiam eruditio.* Idem primo solum iter credant esse in quod inducentur, mox illud cognituri etiam optimum. ² Sunt autem neque obscura, neque ad percipiendum difficilia, ³ quæ scriptores diversis opinionibus pertinaciter tuendis involverunt. ⁴ Itaque in toto artis hujusce tractatu difficilius est judicare quid doceas, quam cum judicaris, docere: præcipueque in duabus his partibus perquam sunt pauca, circa quæ si is qui instituetur, non repugnaverit, pronum ad cætera habiturus est cursum. ⁵ Nempe enim plurimum in hoc laboris exhausimus, ut ostenderemus *rhetoricen bene dicendi scientiam, & utilem, & artem, & virtutem esse: materiam ejus, res omnes de quibus dicendum esset.* Tum & eas in tribus fere generibus: *demonstrativo, deliberativo, judicialique* reperiri. Orationem porro omnem constare *rebus, & verbis.*

In

mogenes apud Græcos obnoxius. est enim diligentior in inveniendis & tradendis præceptis, quam deceat. *Idem. Unde existimant accidisse.] Carneades apud Cic. lib. 1. de Orat. Pith.*

¹ *Eligat itaque.] Agricola lib. 3. cum de dispositione agit, eam esse optimam ait artium tradendarum methodum, ut initio opiniones malæ refutentur, quod perpetuo facit Arist. & Galenus. Id tamen non probat in institutione rudiorum Fabius. Turneb.*

² *Sunt autem.] Inventionis & dispositionis præcepta per se facilia sunt, sed obscurata sunt à scriptoribus artium, qui quotidie præcepta alia atque alia inveniebant, & nonnunquam recta mutabant, ut aliquid viderentur invenisse. Fab. tamen huic reprehensioni obno-*

xius videtur, qui lib. 3. tot opiniones congeserit, quæ non tam explicabant rem quam involvebant. *Idem.*

³ *Quæ scriptores, &c.] Hoc de juris interpretibus dici vere potest. Pithæus.*

⁴ *Itaque in toto.] In variis & diversis opinionibus opus est judicio ad eligendum quod sit optimum: quod autem optimum, id est docendum: sed cum artis præcepta optima sint pauca, facile est docere: cum autem infinita sint tradita ab auctoribus, difficile est judicare quæ optima. Turneb.*

⁵ *Nempe enim.] Anacrophalæosis est eorum quæ tractavit superioribus quinque libris: neque tamen in enumerando sequitur ordinem traditionis, sed opportunitatem connexionis. Idem.*

Nu 3

I Ia

In rebus intuendam *inventionem*, in verbis *elocutionem*, in utrisque *collationem*: quæ memoria complecteretur: *actio* commendaret. Oratoris officium, *docendi, movendi, delectandi* partibus contineri. Ex quibus ad docendum, *expositio & argumentatio*: ad movendum, *affectus* pertinerent: quos per omnem quidem causam, sed maxime tamen in ingressu ac fine dominari. ² Nam *delectationem*, quamvis in utroque sit eorum, magis tamen proprias in *elocutione* partes habere. *Quæstiones* alias *infinitas*, alias *finitas*, quæ personis, locis, temporibus continerentur. ³ In omni porro materia tria esse quærenda, *an sit, quid sit, quale sit*. His adjiciebamus, *demonstrativam* laude ac vituperatione constare. In ea, quæ ab ipso de quo diceremus, quæ post eum acta essent, intuendum. ⁴ Hoc opus tractatu *honestorum utiliumque* constare. ⁵ Suasoriis accedere tertiam partem ex conjectura, *possetne fieri, & an esset futurum*, de quo deliberaretur. Hic præcipue diximus spectandum, *quis, apud quem, quid diceret*. ⁶ Judicialium causarum alias in singulis, alias in pluribus controversiis consistere: ⁷ & in quibusdam sufficere modo

1 In utrisque *collocationem*.] Secutus est Cic. in *Partit.* est enim *collocatio* duplex, quædam *verborum*, quædam *rerum*. rerum *collocatio* est *dispositio*, verborum autem apta est *compositio*, quæ subjungitur *elocutioni*. Idem.

2 Nam *delectationem*.] *Delectatio* ipsa etiam est in docendo, & in ipso motu, maxime tamen in orationis genere, ut in illo characterè qui dicitur *flavidus*, in quo est mira orationis suavitas & elegantia, quæ res efficit *delectationem*. Idem.

3 In omni porro materia.] Hoc intelligendum est non solum in materia *definita*, sed etiam in *indefinita*: quod ex hoc Fabii loco apparet, & ex Cicerone constat, quanquam nonnulli statim duntaxat quærendum putant in *hypothesi*. Idem.

4 Hoc opus.] Reprehendit enim Fabius eos qui *demonstrativum* genus terminassent *honestate*, illi tamen defendi

poterunt, quod sint id complexi quod maxime frequens est in *laudatione* & *vituperatione*. Idem.

5 Suasoriis.] Locos *deliberativæ* materiae dixit, *honestum, utile, possibile*: sed *possibile* dicere non est ausus, propterea quod durior est appellatio, ut docuit l. 3. Idem.

6 Judicialium causarum.] Significat causas *judiciales* esse duplices, quasdam *simplices*, quasdam *conjunctas*. *simplices* sunt *una de re*, *conjunctæ de pluribus*. Idem.

7 Et in quibusdam.] Hoc intelligendum est hoc modo, quasdam causas *judiciales*, ut *conjecturales*, ad constitutionem egerè duntaxat *intentione* & *depulsione* prima, cum præsertim sint aliæ causæ, ut *status qualitatis*, quæ flagitent rationem & firmamentum. itaque alterum *modo* videtur elidendum, estque adjiicienda *Et* particula. Idem.

I Pre-

modo *intentionem*, modo *depulsionem*: porro *depulsionem* omnem inficiatione duplici, *factumne*, & *an hoc factum esset*, præterea *defensione* ac *translatione* constare. *Quæstionem*, aut ex facto, aut ex scripto esse. Ex facto, de rerum fide, ¹ proprietate, qualitate. ² Ex scripto, de verborum, vi aut voluntate: in quibus vis tum causarum, tum actionum inspicitur, quæque aut scripti & voluntatis, aut ratiocinativæ, aut ambiguitatis, aut legum contrariarum specie continentur. In omni porro causa judiciali quinque esse partes: quarum *exordio* conciliari audientem, *narratione* causam proponi, *confirmatione* roborari, *refutatione* dissolvi, *peroratione* aut memoriam iudicis refici, aut animos moveri. His argumentandi & afficiendi locos, & quibus generibus concitari, placari, ³ resolvi iudices oportet, adjecimus. ⁴ Accessit ratio divisionis. Credere modo qui discet velit, certam quandam viam esse, in qua multa etiam sine doctrina præstare debeat per se ipsa natura, ut hæc de quibus dixi, non tam inventa à præceptoribus, quam cum fierent, observata esse videantur. Plus exigunt laboris & curæ quæ sequuntur. Hinc enim jam *elocutionis* rationem tractabimus, partem operis, ut inter omnes oratores convenit, difficillimam. ⁵ Nam & M. Antonius, cujus supra habuimus mentionem,

¹ *Proprietate.*] *Proprietatem* appellat finitivum statum, propterea quod *definitio* explicat rei proprietatem & vocabuli. sic lib. 3. dixit à quibusdam *statum finitivum* vocari statum proprietatis. *Idem.*

² *Ex scripto.*] Verba hæc universaliter sunt accipienda, quemadmodum dixit in cap. de actione lib. 7. omnem *statum legalem* quæstionem habere in scripto aut voluntate. Quod sequitur ita est intelligendum, *causas omnes legales* illic habere disceptationem, deinde *omnem translationem* eisdem statibus legalibus contineri, ut docuimus lib. 7. *Idem.*

³ *Resolvi iudices oportet.*] Pars hæc postrema videtur pertinere ad caput *visus*, quo maxime resolvitur *iudex* &

auditor. atque huic interpretationi videtur subscribere ordo tractationis. *Idem.*

⁴ *Accessit ratio divisionis.*] *Divisionem* appellat *distributionem thematicam* & *causæ* in capita sua, quæ res dispositionem orationis efficit. ea dicitur *παραρρησις*, de qua præcepit lib. 7. Fabius. *Idem.*

⁵ *Nam & M. Antonius.*] M. Antonius libellum quendam de *eloquentia* imperfectum reliquit, in quo scripsit se *disertos* multos vidisse, *eloquentem* neminem. *disertum* interpretabatur, qui apud mediocres homines posset ex communi ratione acute & dilucide disputare: *eloquentem* vero, qui omnia magnificentius augere posset & ornare, resque

N n 4 omnes

tionem, ait à se disertos visos esse multos, eloquentem autem neminem. Disertis satis putat dicere quæ oporteat: ornate autem dicere, proprium esse *eloquentissimi*. Quæ virtus si usque ad eum in nullo reperta est, ac ne in ipso quidem, aut L. Crasso, certum est & in his & in prioribus eam desideratam, quia difficillima fuit. ¹ Et Marcus Tullius *inventionem* quidem ac *dispositionem* prudentis hominis putat, *eloquentiam* oratoris. ² Ideoque præcipue circa partis hujus præcepta elaboravit. Quod eum merito fecisse, etiam ipso rei, de qua loquimur nomine, palam declaratur. *Eloqui* enim hoc est, omnia quæ mente conceperis, promere, atque ad audientes perferre, sine quo supervacua sunt priora, & ³ similia gladio condito, atque intra vaginam suam hærenti. ⁴ Hoc itaque maxime docetur: hoc nullus nisi arte assequi potest: huc studium adhibendum: hoc exercitatio petit, hoc imitatio: hinc omnis ætas consumitur: hoc maxime orator oratore præstantior: ⁵ hoc genera ipsa dicendi alia aliis potiora. Neque enim Asiatici, aut quocumque alio genere corrupti, res non viderunt, aut eas non collocaverunt: neque ⁶ quos *aridos* vocamus, stulti, aut in caussis cæci fuerunt, sed his iudicium in eloquendo ac modus; illis vires defuerunt: ut appareat in hoc & vitium & virtutem esse dicendi: ⁷ Non ideo tamen sola est agenda cura verborum.

Occur-

omnes teneret quæ ad eloquentiam pertinent. Idem. Nam & M. Antonius.] De Orat. I.

¹ Et Marcus.] II. De Orat.

² Ideoque præcipue.] Ut in oratore ad Brutum. nam omnis ceteris rhetoricæ partibus duntaxat illic elocutionem tractavit. Turneb.

³ Similia gladio condito, &c.] Vide Jan. Gebhard. Crepund. lib. 3. cap. 8. pag. 121. 122.

⁴ Hoc itaque.] Locus est per congeriem, partim ab efficientibus, partim à fine. Turneb.

⁵ Hoc genera ipsa dicendi.] Hoc non accipiendum est de tribus characteribus,

(sunt enim omnes probabiles, quam præstantissimus est omnium sublimis:) sed accipiendum est de peculiari cujusque dicendi genere, & collatione boni characteris cum pravo, ut Attici cum Asiatici. Idem.

⁶ Quos aridos vocamus.] Significare videtur aliquos, qui se Atticos appellari volebant, qui quia videbant Lyfiam oratorem Atticum tenuem esse, jejunitatem orationis & ariditatem consectabantur, idque putabant esse maxime Atticum. eos reprehendit Cicero in Oratore ad Brutum. Idem.

⁷ Non ideo tamen.] Nunc vitia quædam prævæ elocutionis arguit, primumque

Occurrat enim necesse est, & velut in vestibulo protinus apprehensuris hanc confessionem meam, resistam iis qui omiſſa rerum (qui *nervi sunt in caussis*) diligentia, quodam inani circa voces studio fenescunt: idque faciunt gratia decoris: quod est in dicendo mea quidem opinione pulcherrimum, sed cum sequitur, non cum affectatur. ¹ Corpora sana, & integri sanguinis, & exercitatione firmata, ex iisdem his speciem accipiunt, ex quibus vires: nanque & colorata, & adstricta, & lacertis expressa sunt, sed eadem si quis vulsa atque fucata muliebriter comat: foeditissima sint ipso formæ labore. ² Et *cultus concessus atque magnificus addit hominibus*, ut Græco versu testatum est, *auctoritatem*: at muliebris & luxuriosus, non corpus exornat, sed detegit mentem. ³ Similiter illa *translucida* & versicolor quorundam elocutio, res ipsas effœminat, quæ illo verborum habitu vestiuntur. *Curam ergo verborum, rerum volo esse sollicitudinem.* ⁴ Nam plerunque optima rebus cohærent, & cernuntur suo lumine: at nos quærimus illa tanquam lateant semper, seque subducant. Ita nunquam putamus circa id esse, de quo dicendum est: sed ex aliis locis petimus, & inventis vim afferimus. Majore animo aggredienda eloquentia est: ⁵ quæ si toto corpore valet, ungues polire, & ca-

que ait malam esse elocutionem quæ plena est verborum & inanis rerum. id autem facit per prolepsin, quia videbatur contempſisse inventionem & res, in elocutionis commendatione. *Idem.*

¹ *Corpora sana.*] Comparat inventionem viribus, elocutionem venusto colori. quemadmodum igitur bonus color sequitur ultro robur & bonam valetudinem, ita *elocutio* inventionem sequi debet, non affectari. *Idem.*

² *Et cultus.*] Alludit ad proverbium, *Eraf. Vestis virum facit*, quo significamus ipsum ornatum magnificentiam quandam & auctoritatem hominibus addere. existimat *Eraf.* à Fabio significari verbum quendam Homericum, quem *Nau-*

sica de Ulyſſe dixit. *Idem.*

³ *Similiter illa.*] Alludit ad *vestem Coam*, quæ eadem dicitur *Bombycina*, quæ ex serico ita tenui est ut tranſluceat. Est etiam *sericum versicolor*, quod subinde nobis alium atque alium solet decepto visu colorem præbere. *Idem.*

⁴ *Nam plerunque.*] Reprehendit *cacozelos*, qui prava affectatione nonnunquam propriis utuntur verbis, sed accersitis & novatis. eos homines (ut docet *Tranquillus*) contemnebat *Augustus*, qui arbitrabatur optimum eleganter loqui, non moleſte. *Idem.*

⁵ *Quæ si toto.*] Si *eloquentia* sana est & optima, ita ornatus habebit rationem ut virilitas quadam appareat & majestas,

& capillum reponere, non existimabit ad curam suam pertinere. Sed evenit plerunque, ¹ ut hac diligentia deterior etiam fiat oratio. Primum, quia sunt *optima minime accersita*, & simplicibus atque ab ipsa veritate profectis similia. Nam illa quæ curam fatentur, & ficta atque composita videri etiam volunt: nec gratiam consequuntur, & fidem amittunt, propter id quod sensus obumbrant, & ² velut læto gramine sata strangulant. ³ Nam & quod recte dici potest, circuminus amore verborum: & quod satis dictum est, repetimus: & quod uno verbo patet, pluribus oneramus: & pleraque significare melius putamus, quam dicere. Quid, quod nihil jam proprium placet, dum parum creditur disertum, quod & alius dixisset? A corruptissimo quoque poetarum figuras seu translationes mutuamur: ⁴ tum demum ingeniosi scilicet, si ad intelligendos nos opus sit ingenio. Atqui satis aperte ⁵ Cicero præceperat, in dicendo vitium vel maximum esse, à vulgari genere orationis, atque à consuetudine communis sensus abhorrere. ⁶ Sed ille durus, atque ineruditus: nos melius, quibus sordent omnia quæ natura dictavit: qui non ornamenta quærimus, sed lenocinia.

majestas, non *lenocinium*. est autem plane *lenocinium* ita phalerata & fucata uti elocutione. Dixit autem *capillum reponere*, pro molliter capillos discriminare & disponere, quod est nimium molle. *Idem*.

¹ *Ut hac diligent. deterior.*] Ita picturæ officere illam diligentiam noravit Plin. cap. 10. lib. 35. cum refert Apulem dixisse se Protogene uno præstare, quod manum ille de tabula nesciret tollere: memorabili præcepto: *Nocere sæpe nimiam diligentiam*. Aristoteles, quod & Scalig. monet in Cardani Exerc. 88. n. II. docet in i. Topicor: *nos verbis utendum, neque superstitiose neque supine*. Passer.

² *Et velut læto gramine, &c.*] *Metaphora* est ducta à *luxuria*. solent enim sæpenumero pravæ succrescere herbæ tanta copia ut strangulent sata: quem-

admodum multitudo illa verborum accersitorum solet sententiam obscurare & perdere. *Turneb.*

³ *Nam & quod.*] Ab illis *cacoæliis* usurpantur pravæ *periphrases*, supervacuarum *repetitiones*, vanæ *perissologia*, & obscuræ *emphases*, cum tamen id quod breviter denuntiant, esset pluribus enuntiandum & explicandum. *Idem*.

⁴ *Tum demum ingeniosi scilicet.*] Eundem errorem Fabius noster infra cap. 2. hujus libri multis reprehendit. Vide Casaubon. Comment. ad Pers. Sat. 1. p. 118.

⁵ *Cicero.*] I. De Orat. in prologo.

⁶ *Sed ille durus.*] Quanquam ista sunt *ironicòs* accipienda, tamen hac de causa dicuntur, quia *cacoælii* illi qui tempore Fabii erant, *Ciceronem* existimabant *durum* & *impolitum*, quemadmodum apud Tacitum illum esse dicit Aper. *Turneb.*

nocinia. quasi vero sit ulla verborum, nisi rei cohærentium, virtus: ¹ quæ ut propria sint & dilucida & ornata, & apte collocentur, si tota vita laborandum est, omnis studiorum fructus amissus est. Atque plerisque videas hærentes circa singula, & dum inveniunt, & dum inventa ponderant, ac dimetiuntur. Quod etiam si idcirco fieret, ut semper optimis uterentur, abominanda tamen hæc infelicitas erat: quæ & cursum dicendi refrenat, & calorem cogitationis extinguit mora & diffidentia. ² Miser enim, & (ut sic dicam) pauper orator est, qui nullum verbum æquo animo perdere potest. Sed ne perdet quidem, qui rationem loquendi primum cognoverit, tum lectione multa & idonea copiosam sibi verborum supellectilem compararit, & huic adhibuerit artem collocandi: deinde hæc omnia exercitatione plurima roborarit, ut semper in promptu sint, & ante oculos. Nanque & hoc qui fecerit, ei res cum nominibus suis occurrent. Sed *opus est studio præcedente, & acquisita facultate,* & quasi reposita. Nanque ista quærendi, judicandi, comparandi anxietas, dum discimus, adhibenda est, non cum dicimus. Alioqui sicut qui patrimonium non pararunt, subinde quærunt: ita in oratione, ³ qui non satis laborarunt. Si præparata vis dicendi fuerit, ⁴ erunt in officio, sic ut non ad requisita respondere, sed ut semper sensibus inhærere videantur, atque ut umbra corpus sequi. Tamen in hac
 ipsa

¹ *Quæ ut propria sint.*] Alios etiam reprehendit, qui mire occupantur in verbis eligendis & collocandis, & periodis circumducendis. illi enim cum maximus sit eloquentiæ fructus in *extemporalitate*, nunquam poterunt ex tempore dicere. *Idem.*

² *Miser enim.*] Hoc adjecit per *epiphonema*, illi enim qui ita sunt curiosi verborum exploratores, si verbi alicujus (ut arbitrantur) elegantissimi loco, aliud posuerint, verbum illud se perdidisse putant: sed interim tamen dum ita verba ponderant, ostendunt suam

paupertatem & penuriam. *Idem.*

³ *Qui non satis laborarunt, si, &c.*] Lectio vetus est hujusmodi, *Qui non satis laborarunt. sin præparata vis dicendi fuerit, erit in officio, non ut ad requisita respondeat, sed ut semper sensibus inhærere videatur. at ut umbra corpus sequitur.* Atque is erit sensus, si præparatum fuerit præceptum elocutionis, erit hujusmodi ut non diu sit requirendum quid dicere debeas, sed ut ultro sententiam sequatur verborum elocutio. *Idem.*

⁴ *Erunt in officio, sic ut, &c.*] *Dan. in officio verba sic ut non req. Pith.*

1 In

ipsa cura est aliquid satis. Nam cum latina, significantia, ornata, apte sint collocata, quid amplius laboremus? Quibusdam tamen nullus finis calumniandi est, & cum singulis pene syllabis commorandi: qui etiam cum optima sint reperta, quærunt aliquid quod sit magis antiquum, remotum, inopinatum: nec intelligunt jacere sensus in oratione, in qua verba laudantur. Sit igitur cura elocutionis quammaxima, dum sciamus tamen nihil verborum causa esse faciendum, cum verba ipsa rerum gratia sint reperta: quorum ea sunt maxime probabilia, quæ sensum animi nostri optime promunt, atque in animis iudicum quod volumus efficiunt. Ea debent præstare sine dubio & admirabilem & jucundam orationem. Verum admirabilem non sic quomodo prodigia miramur, & jucundam orationem non deformi voluptate, sed cum laude ad dignitatem conjuncta.

C A P. I.

Quæ in elocutione spectanda.

Igitur quam Græci *φεισιον* vocant, Latine dicimus *elocutionem*. Eam spectamus in verbis aut singulis, aut conjunctis. ¹ In singulis intuendum est, ut sint latina, perspicua, ornata, & ad id quod efficere volumus, accommodata. In conjunctis, ut emendata, ut collocata, ut figurata. Sed ea quæ de ratione latine atque emendate loquendi fuerunt dicenda, *in libro primo cum de grammaticæ loqueremur*, executi sumus. Verum illic tantum ne vitiosa essent, præcipimus: hîc non alienum est admonere, ut sint quamminime peregrina, & externa. ² Multos enim, quibus loquendi ratio non desit, invenias: quos curiose potius loqui dixeris, quam

In *singulis intendum, &c.*] Quartum membrum lib. primo omittebat, quod à Theophrasto tamen ponebatur, qui quidem ait apte dicendum esse. nam id ipsum subjicitur ornatui. Est autem annotandum, perspicuitatem & ornatum

in singulis potissimum verbis esse, sed tamen conspici etiam in conjunctis, ut docebit Fabius. *Turneb.*

² *Multos enim, &c.*] Tertullian. Apuleius, Capella, Macrobius. *Pithæus.*

I Theo-